

שמיני ג

מפורש במ"א: און בפרט בנדוד' וואס רש"י צייכנט אפילו נישט אז דער מקור פון זיין פירוש איז גמרא.

לויט דעם אלעס איז משמע להיפך, אז רש"י (פשוטו של מקרא) לערנט דא נישט ווי (לימוד המקרא ע"ד ההלכה, הלימוד) אין גמרא; ובפרט אז דער ענין איז דא אויך אין תו"כ, און דארט⁴ איז דער לשון נישט ווי אין גמרא, און רש"י קלייבט אויס דעם לשון פון תו"כ.⁵

ב. אויך דארף מען פארשטיין: (א) וואס איז דא בכלל שווער אין פסוק וואס רש"י דארף באווארענען (מיט'ן פירוש אז הוּדָה ולא בוש כו')? דער פסוק איז לכאורה פארשטאנדיק בפשטות: „וישמע משה“ — לאחר ווי משה האט געהערט טענת אהרן איז — „וייטב בעיניו“;

(ב) פון וואנען איז דער הכרח אין פשטי'ם אז „הודה ולא בוש לומר לא שמעתי“?

ס'זיינען דא מפרשים⁶ וואס לערנען, אז דער הכרח אויף רש"י'ס פירוש איז פון דעם לשון הכתוב „וישמע משה“, וואס לכאורה איז דאס איבעריק (ווארונג) געוויס האט ער געהערט וואס אהרן האט אים געזאגט) און עס האט בלויז געדארפט שטיין „וייטב בעיני משה“.

פון דעם וואס דער פסוק זאגט (פאר דעם) „וישמע משה“ איז רש"י מדייק, אז דאס מיינט אז דאס וואס אהרן האט געזאגט האט שוין משה פריער געהערט

א. אין פסוק¹ „וישמע משה וייטב בעיניו“ איז רש"י מעתיק פון פסוק די ווערטער „וייטב בעיניו“ און איז מפרש „הודה ולא בוש לומר לא שמעתי“.

לערנען מפרשים² דעם פירוש אין רש"י, אז ווען משה וואלט געווען „בוש“ וואלט ער געזאגט „לא שמעתי“ (און דער פירוש פון „ולא בוש לומר לא שמעתי“ איז ווי ס'וואלט שטיין ולא אמר, מצד שה' בוש, לא שמעתי), ווי-באלד אבער אז „לא בוש“ האט ער נישט געזאגט „לא שמעתי“, נאר „הודה“ און געזאגט „שמעתי ושכחתי“, ווי די גמרא איז מפרש³.

עס איז אבער (ע"ד הפשט בפרש"י) אינגאנצן נישט פארשטאנדיק: ס'איז ידוע אז רש"י האט געשריבן זיין פירוש אין א קלארן און אפגעעם סגנון, אז אויך א בן חמש למקרא זאל קענען פארשטיין. איז אויב רש"י וואלט געמיינט אז משה האט מודה געווען און געזאגט „שמעתי ושכחתי“ וואלט דאך רש"י נישט פאר-פעלט צו זאגן דעם עיקר — די ווערטער וואס משה האט געזאגט (ובמכש"כ פון דעם וואס די גמרא דארף עס מפרש זיין):

אויך איז פשוט, אז מען קען נישט זאגן אז רש"י פארלאזט זיך אויף דעם וואס אין גמרא שטייט „שמעתי ושכחתי“, ווארונג, כמדובר כמה פעמים איז רש"י מפרש דעם פשט הכתובים (על אחר), און איז זיך נישט סומך אויף דעם וואס איז

(4) אלא ששם איתא הודה מיד ולא בוש כו'.

(5) וצ"ל שמפרשי רש"י הגיל יפרשו כפירושם גם בתו"כ, ראה קרבן אהרן שם. ועוד.

(6) ראה דברי דוד כאן. באר יצחק.

(1) פרשתנו י, ב.

(2) רא"ם, גורא, דברי דוד (להט"ז), ש"ח, ועוד.

(3) זבחים קא, א"ב.

לכלל טעות¹¹, איז דאך צום ערשטן בפרשתנו, האט רש"י דא געדארפט מפרש זיין אז זיין טעות איז געקומען צוליב דעם וואס, בא לכלל כעס, פאר-וואס באווארענט עס רש"י ערשט אין פרשת מטות און נישט על אתר, גלייך בפרשתנו?

ד. דער ביאור בזה: רש"י מיט זיין פירוש, "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי" מיינט דעם ענין כפשטות הלשון¹², אז משה האט מודה געווען און האט זיך נישט געשעמט צו זאגן, לא שמעתי¹³, אז ער האט נישט געהערט פון אויבערשטן דעם חילוק פון קדשי שעה און קדשי דורות¹⁴.

דער טעם פארוואס ער לערנט נישט ווי אין גמרא אז משה האט יע געהערט דעם חילוק נאך ער האט עס פארגעסן — און אין דעם איז געווען זיין, הודה ולא בוש¹⁵, אז ער האט געזאגט, שמעתי ושכחתי¹⁶ —

ווייל דעמאלט איז שווער בפשטות: (א) וואס פאר א שבח איז דאס אויף משה רבינו, אז ער האט געזאגט דעם אמת

(פון דעם אויבערשטן), נאך ער האט פארגעסן, און דערפאר איז, וייטב בעיניו אהרן'ס רייד נאכן דערמאנען זיך.

לכאורה אבער קען מען אזוי נישט לערנען (ע"פ פשש"מ, ובמילא נישט) בפרש"י ווארום [נוסף אויף די קושיות וואס מפרשים¹⁷ פרעגן אז: (א) עפ"י האט געדארפט שטיין, ומשה שמע¹⁸ וכיו"ב (וואס זאל מדגיש זיין אז ער האט שוין געהערט בעבר), (ב) רש"י האט זיך געדארפט שטעלן (אויך) אויף די ווערטער, וישמע משה, אין] לפי זה האט רש"י געדארפט דאס זאגן ברור¹⁹, ובפרט אז ער איז דערמיט מבטל דעם פירוש כפשטות פון, וישמע משה (אז דאס גייט אויף דעם וואס ער האט געהערט פון אהרן'ען): אדער עכ"פ מפרט זיין, שמעתי (ושכחתי), וואס דערפון וואלט מען (בדוחק) געקענט פארשטיין זיין פירוש אין, וישמע משה.

ג. אויך דארף מען פארשטיין: אין פ' מטות²⁰ אויפן פסוק, ויאמר אלעזר הכהן וגו' זאגט רש"י, לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למילואים שנאמר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בא לכלל כעס בא לכלל טעות. וכן בשמעו נא המורים ויך את הסלע²¹ ע"י הכעס טעה, וואס פון דעם זעט מען אז ע"פ פשוטו של מקרא דארף מען האבן א טעם והסבר פאר-וואס משה האט א טעות געהאט — אין נישט מובן: די שוועריקייט, ווי קומט משה

(11) להעיר מפרש"י פנחס כו, ה.

(12) ועפ"י מתורצת בפשטות קושיות הד"ד (הובא גם בש"ח) משבת קט, ב ואילך.

(13) ומה שהקשו (ריב"א, דברי דוד ועוד) דהלא שנינו במס' אבות (פ"ה מ"ז) שזהו מהו דברים בחכם על מה שלא שמע אומר לא שמעתי — ראה פרש"י שם, שאינו רוצה לומר בשם שאינו אומרו כדאמינן (ברכות כו, ב) האומר דבר שלא שמע מרבו גורם לשכינה כ"י ואינו שייך לגדוד. ולהעיר מאבות דר"נ פל"ז. וע"פ המבואר לקמן בפנים י"ל גם אם לא נפרש כפרש"י.

(14) וכ"פ בספר זכרון (לר"א בקראט הלוי). וראה מושב זקנים עה"ת כאן, באמ"ח בפרש"י. וראה בספר הזכרון שם בסוף הפ' שמקשה מגמרא ומסיים, ראולי שגירסא מיתרת היא (תיבות), אלא אמ' שמעתי ושכחתי בגמרא.

(14*) ראה גם לקריש חכ"ז ע' 70 ואילך.

(7) ש"ח (השלם) כאן.

(8) ועד"ז קשה ביותר לפי הש"ח שוייטב בעיניו הוא גם בעיני אהרן.

(9) לא, כא.

(10) חוקת ב, יד. יא.

האט עס ניט געהערט פון אויבערשטן
איז

— כאַטש מען געפינט אַז קדשי
דורות זיינען — בכמה דינים — גלייך
צו קדשי שעה — וע"ד ווי רש"י האט
מפרש געווען פריער¹⁹ באַ פרשת פסח
מצרים אַז כּוֹכַב דינים (אָבער ניט אַלע)
— איז אַזוי אויך באַ פסח דורות

איז באַ דעם דין, אהר"ס פסס, וייטב
בעיניו פון משה²⁰.

ה. די שווערקייט דאָ אין פסוק (וואָס
דערפאַר זאָגט רש"י דאָ בכלל אַ פירוש
ובפרט — דעם פירוש) איז אין דעם,
וואָס די ווערטער „וויטב בעיניו“ זיינען
לכאורה איבעריק — דמאי קמ"ל,

(19) באַ יב, יד. יז. ועוד.

(20) על פי הנגיל יש לבאר פרש"י עה"פ (י, ג)
ידם אהרן קבל שכר על שתיקתו ומה שכר קבל
שנתייחד עמו הדבור שנאמר לו לבדו פרשת שתוי
י"י. דלכאורה (ראה גם יריעות שלמה שם) תיבות
מה שכר קבל" מיותרות, וגם אין זה דרכו של רש"י
והו"ל רק. קבל שכר על שתיקתו שנתייחד עמו
הדבור כ"י, וממשיך. ומה שכר קבל" משמע שבא
לשלוש שלא תאמר שקבל שכר אחר.

וע"פ הנגיל י"ל שה"י קסיד לומר שהשכר שקבל
הוא שרק הוא כיוון למה שאמר הקב"ה החילוק בין
קדשי שעה לקדשי דורות ולא משה, ואדברא עיי"נ
דוקא נחא: א) אין צורך לחפש, שלר"י (פרש"י ר"פ
ויקרא) שס"ל שכל הדברות היו רק למשה ולא
לאהרן הדיבור כאן ה"י רק לאהרן, ב) השכר שייך
להמאורע גם לדעת ר"א (פרש"י י, ב) שלא ס"ל
ששתוי יין נכנסו —

ורש"י שולל קסיד זו כי רש"י לשיטתו כאן שלא
שמע משה החילוק מהקב"ה, ובמילא לא שמעו גם
אהרן — וא"כ דוחק לומר שהשכר מלמעלה ה"י בזה
שסברת שכלו היתה נכונה ולא סברת משה.

[ומה שפרש"י (י, יט), "יכול מפני שלא ה"י באלעזר
להשיב כ"י י"ל שזהו לפירושו (לפי האמת) שמה
לא שמע ואהרן כוון מסבא דנפשי, וא"כ י"ל שגם
אלעזר ה"י מכוון להסבא, אבל אם ה"י משה שומע
זה מהקב"ה ושכח י"ל שרק אהרן ה"י מכוון (כיון
שה"י מחמת שר) ולא אלעזר. ולהעיר מוקיר פ"ג,
א.]

(שמעתי ושכחתי) און ניט דעם היפך
האמת¹⁵ (לא שמעתי)¹⁶; ב) ווי פאסט
זאָגן אויף אַ זאך וואָס ער האט געהערט
פון אויבערשטן „וויטב בעיניו“¹⁷ ? ג)
ועיקר — „וויטב בעיניו“ איז משמע אַז
עס האט געקאנט זיין אַנדערש וקמ"ל אַז
„וויטב בעיניו“ — אויב באַ משה'ן איז
געווען „שמעתי (ושכחתי)“ איז דאָס
דאך „וויטב בעיני הוי"ו^{17א} ומאי קמ"ל
אַז „וויטב בעיניו“ ?

דעריבער לערנט רש"י כפשוטו, אַז
משה האט דעם חילוק ניט געהערט פון
אויבערשטן (און ווי רש"י זאָגט אין
פריערדיקן ד"ה (אויף דברי אהרן)
„הייטב בעיני ה"י“ „אם שמעת בקדשי
שעה אין לך להקל בקדשי דורות“¹⁸),
וואָס לפי זה איז מובן: א) דער שבח פון
„הודה ולא בוש לומר לא שמעתי“,
וואָרום משה האט געהאט די ברירה צו
(מסכים זיין צו דברי אהרן דורך)
שווייגן (און שתיקה — כהודאה), אָדער
(אפי"י) דורך זאָגן אַז אהרן איז גערעכט
און ניט צו מודיע זיין אַז „לא שמעתי“;
ב) דער פשט פון „וויטב בעיניו“ דאָס
איז געווען די סברא פון אהרן (משה)

(15) להעיר מוריא יח, טו.

(16) להעיר מגורא כאן.

(17) להעיר מפרש"י פקודי לת, כב.

(17א) ראה אבות דר"נ פל"ז, יב ובפי' כסא רחמים
שם, ובנין יהושע בסוף הפרק.

(18) בפרש"י לעיל י, טז כ"י רש"י „נחלקו בדבר
חכמי ישראל (ובחיים שם) י"א מפני טומאה שנגעה
בו נשרף וי"א מפני אנינות נשרף לפי שהוא קדשי
דורות כ"י. אעפ"כ בהמשך הפרשה מפרש רש"י
בעיקר לפי פ"י השני וכן בספסוק זה (ראה ובחיים שם),
ואינו לפי שמכריע כפ"י זה, אלא (כמדובר כמ"ס)
לפי שרק לפי זה הוצרך רש"י לפרש משא"כ לפי
השני מובן מעצמו, אַז שמכתוב זה משמע יותר קרוב
לפשט"ם כפירוש השני (אבל גם פירוש הא' הוא ע"פ
פשט"ם). וראה ר"א פסוק יט. ועוד. ואכ"מ.

זאגט רש"י אז דער פסוק מיינט דער-
מיט אז „וישמע משה" איז געווען —
נוסף אז בא עם זיינען די רייד נתקבל
געווארן, זיינען זיי עם אזוי שטארק
געפעלט געווארן („וייטב בעיניו") — אז
ער האט עס געזאגט ²³ „לומר" ²⁴ —
אויך צו אנדערע

און דערציילט אויך שבחו של משה אז
„הודה ולא בוש לומר לא שמעתי": ער
האט מודיע ומפרסם געווען אז „לא
שמעתי" ²⁵, כאטש אז דאס איז ניט
געווען נוגע צום עצם הענין, און עס
וואלט געווען גענוג ווען ער איז מודה
ומסכים צו דעת אהרן.

ו. עפ"ז (אז דער פירוש אין רש"י איז
כפשוטו, אז משה האט געזאגט לא
שמעתי) איז מובן וואס רש"י איז דא ניט
מפרש ווי אין פרשת מטות, אז בא לכלל
כעס בא לכלל טעות: וויבאלד אז דער
חילוק פון קדשי דורות און קדשי שעה
איז א זאך וואס איז תלוי בסברא, און אין
שכל איז דא אז ארט פאר ביידע
סברות ²⁶,

איז דא (פשוטו של מקרא —) רש"י
ניט מוכרח צו זאגן א חידוש הכי גדול
אז בא משה'ן איז שייך „(בא לכלל כעס)
בא לכלל טעות".

(23) יתרה מזה בתיב"ע (ותי") „ואפיק כרווא"
(ועד"ז בויק"ר פ"ג, א) אבל אינו מוכרח בפשטימ
ולכן כותב רש"י „לומר".

(24) ואף שכתוב „בעיניו" — התוצאה מזה היא
„לומר" — ועד"ז פרשי מכבר (תשא לד, כו) לא
תבשל כו' וג' פעמים כו' לאכילה כו'.

(25) ויל' דרשי מרמז בזה „לא שמעתי מל'
שומע יוסף — מבין (כנ"ל) — דהסברא נחתדשה
אצלו ע"י אהרן.

(26) ראה לעיל הערה 19 ע"ד פסח מצרים ופסח
דורות. אבל ראה לעיל ע' 106 ואילך.

ס'איז פשוט אז משה האט געהערט
וואס אהרן האט אים געזאגט (כנ"ל ס"ב)
— איז במילא מובן אז דער טייטש פון
דער הוספה „וישמע משה" — ע"ד פון
„שמעת לקול אשתך" ²¹, „והם לא ידעו
כי שומע יוסף" ²² ובכ"מ — הבנה און
קבלה ²³ (אָננעמען) פון די רייד, ד.ה.
אז ביי משה'ן האבן זיך אנגענומען און
נתקבל געווארן דברי אהרן, ד.ה. דער
זעלבער תוכן פון „וייטב בעיניו" —
היינט וואס זאגט דער פסוק באזונדער
„וייטב בעיניו" ?

מזו מען זאגן אז „וייטב בעיניו" קומט
מוסיף זיין (אויף „וישמע משה"): אהרן'ס
רייד זיינען ביי משה'ן ניט נאָר נתקבל
געווארן, נאָר עס איז געווען אַ הוספה
וחידוש (אין תוכן פון) „וייטב בעיניו" —
אין וואס קען זיך אויסדריקן אזא הוספה
וחידוש און וואס קומט דער פסוק דער-
מיט מדגיש זיין און דערציילן ?

(21) בראשית ג, יז.

(22) מקץ מב, כג.

(22) — בפרשי וישב (לו, כז) ד.כל שמיעה
שהיא לשון קבלת דברים מתרגם וקבל' ובפרשטנו
עדיפ' „וישמע משה" הרי תרגם „ושמע משה" ? —
אבל רק במקומות ספורים מפרט רש"י שהוא
חולק על התרגום בזה בפירושו, וכמו שלא כותב זה
ב„שומע יוסף" ובכ"מ מתחיל מראשית פירושו בפ'י
תיבת „בראשית".

ולהעיר כי ב„שומע יוסף" י"ל שלא פליג על
התרגום בפירוש התיבה מצד עצמה, כיא כתוצאה
מההוספה בפרשי שם „ובפניו (של יוסף) היו
מדברים כו' שפעי' מוכרח ש„שומע" פ"י „מבין",
אבל להתרגום יל"ם „כי המליץ בינותם" גם
במקום, ובכוונה לא דברו בפני יוסף ובמילא לא
בפני המליץ, ו„שומע" כפשוטו ממש „שמע".
משאיכ' לרשי שצ"ל שדברו בפני יוסף אבל
המליץ לא ה"י אז בינותם
שכדי לבאר טעם שינוי זה מאריך רש"י שם בדיה
שלאחריו, כשהיו מדברים עמו ה"י המליץ ביניהם,
משאיכ' כאן שה"י רק „בפניו".

אהרן אן קיין דאָר אַז מ'דאַרף מאַכן אַ
חילוק פון קדשי דורות מיט קדשי
שעה²⁷ און אַ שינוי גדול ביז אַז ווייטב
בעיניו²⁸

ויל דעם ביאור (בפנימית הענינים)²⁹:

דער חילוק צווישן משה מיט אהרן'ען
איז, ווי עס שטייט אין מדרש³⁰, „חסד
זה אהרן .. ואמת זה משה“. פון די
אונטערשיידן צווישן אמת און חסד:
דער ענין פון אמת איז אַז עס זיינען אין
אים ניטאָ קיין שינויים — אין יעדן זמן
און אין יעדן מקום שטייט ער בשווה³¹,
אין דער זעלבער מדריג און אין דעם
זעלבן מעמד ומצב. חסד אָבער, וואָס
ענינו איז מאַכן גוט צו אַנדערע מוז מען
דאָך זיך רעכנען מיט דעם צושטאַנד און
דרכים פון יעדערן פון די באַזונדערע
מקבלים וואָס אינם שווים זלין. נאָכ-
מער — באַ יעדער עשיית חסד צו אַ
צווייטן איז דאָ אַ שינוי וחילוק אין דער
השפּעה ווי זי איז באַם משפּיע און ווי זי
ווערט נמשך צו אַ צווייטן, ועי'ד
מרזל³² השפּעת עליהם (רוב) טובה
אינן יכולין לעמוד.

און דעריבער איז נטית סברת משה,
מדת האמת, אַז בכל ענין וואָס עס איז
דאָ אַ ספק — פסקנען אַז עס איז ניטאָ
קיין שינוי פון איין זמן און מעמד ומצב
ביז אַ צווייטן. דעריבער בנידון דידן —
האָט ער געהאַלטן אַז ס'איז ניטאָ קיין

משא"כ אין פרשת מטות וואָס דאָרט
איז מוכרח אַז דער „ויקצוף“ פון משה'ן
האָט אים געבראַכט לידי טעות — אַ
חידוש גדול, כנ"ל (און עס ווערט אויך
אַ שאלה פאַרוואָס האָט דוקא דער כעס
געבראַכט לכלל טעות)

דעריבער איז רש"י ממשך דאָרט „וכן
(דער זעלבער חידוש) אתה מוצא
בשמיני למילואים שנאמר ויקצוף משה
כר“, נאָכדעם ווי ס'איז מוכרח בפשט³³
אַז צוליב דעם וואָס „בא משה לכלל
כעס בא לכלל טעות“ קען מען שוין
אויך מפרש זיין אזוי בשמיני למילואים,
אַז דער ויקצוף האָט גורם געווען אַז
דאָס וואָס ער האָט ניט געוואוסט דעם
חילוק פון קדשי שעה וקדשי דורות³⁴
(כאָטש אַז באַ אהרן איז עס געווען
בפשטות) — איז געקומען מצד כעס³⁵.

ז. מיינה של תורה בפרשי:

וויבאַלד אַז די חילוקי דעות צווישן
משה און אהרן איז אַן ענין התלוי
בסברא — דאָרף מען פאַרשטיין: (א)
פאַרוואָס האָט סברת משה נוטה געווען
אַז ס'איז ניטאָ קיין חילוק פון קדשי
דורות און קדשי שעה, און די נטי' פון
סברת אהרן איז געווען אַז ס'איז דאָ אַ
חילוק? (ב) וויבאַלד אַז משה האָט
געהאַלטן אַז ס'איז ניטאָ קיין חילוק פון
קדשי דורות און קדשי שעה, און דאָס
איז געווען מיט אַזאָ ודאות אַז זעענדיק
ווי זיי האָבן זיך נוהג געווען אין די
קדשי דורות ניט ווי קדשי שעה און זיי
האָבן זיי ניט געגעסן אין „ויקצוף וגר“
— פאַרוואָס האָט זיך ביי אים געביטן די
סברא בשעת ער האָט געהערט פון

²⁷ ובקושיית אהר"ה הק' עה"פ.

²⁸ להעיר שבובחים שם (ועי'ד בויקיר שם.
אבות דרבינ' שם) אי דאָמא אהרן. אי בקדשי דורות
קי' ממעשר הקל כו' מיד וישמע משה. אבל
בפרשי לא הובא זה ואפילו לא נרמז.

²⁹ הביאור עי' הפשט — ראה לעיל שם.
וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 370 ואילך.

³⁰ שמר פ"ה, י. וראה בהבא לקמן בחילוק
משה ואהרן — ספר הערכים חבי' ע' אהרן ובסיוח
שם, וש"נ.

³¹ ראה תניא פ"ג. לקראת מסעי צג, ב. ובכ"מ.

³² תענית כג, א.

³³ ולא „שמעתי ושכחתי“ — דבפשוטו ש"מ
לא ס"ל לרש"י כנ"ל בפנים.

³⁴ להעיר מבי הדעות בתור"כ עה"פ אם הכעס
הי' סיבת הטעות או להיפך. ראה מפרשי התרי"כ —
קרבן אהרן. ועוד.

עבודתו למטה אין דער המשכת אלקות וואס ער האט ממשיך געווען צו אידן.

מצד בחי' אהרן שושבינא דמטר-
ניתא (התעסקות — במטרוניתא) וגד-
רי", וואס איז מעלה כנס"י מלמטה
למעלה³⁵, איז די העלאה תלוי' אין דעם
מצב און מדריגה פון אידן, און
דעריבער איז אין דער עבודה דא
שינויים לפי ערך המצב פון דעם
מטה³⁶.

ט. אעפ"כ נאכדעם ווי משה האט
געהערט פון אהרן אז מצד עבודת
הנבראים אין עולם העשי' — (עוה"ז),
זיינען דא שינוים און ס'איז ניט גלייך די
עבודה און קדושה פון "שעה" און
"דורות", איז, וישמע משה ויטב בעיניו
— עס איז נתקבל געווארן אויך בא
משה, און פון דעם איז פארשטאנדיק אז
ניט נאר איז דאס אויסגעהאלטן מצד
בחי' אהרן — חסד, נאר אויך מצד בחי'
משה — מדת האמת³⁷.

36) עפ"י תובן גם השייכות להטעם שנשרף —
מפני טומאה שנגעה בו (או מפני אנינות): מצד בחי'
הקדושה כמ"ש מצד משה שהיא למעלה משינויים
אינה מקבלת טומאה * (ואנינות), ובחי' הקדושה היא
בתקפה, משא"כ הקדושה כמ"ש נמשכת מצד בחי'
אהרן.

37) ועד"ז יש לבאר במאמר שמאי אבות פ"א *
מט"ו, הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, אף
שמצינו שהנהגתו היתה באופן הפכי בהנכרים שבאו
להתגייר אצלו (שבת לא, א), והרי במאמרו, "האדם"
(בה"א) כולל גם בני נח (תודיה ואין — יבמות סא,
א).

אלא — לאחר שאמר הלל ** (אבות שם מ"ב) הוי
מתלמידיו של אהרן אוהב שלום כר' *** פעל גם על

(*) להעיר מלקושי חז" ע' 156.

(*) להעיר שבכ"כ שנים (כולל השנה שבה
נאמרה השיחה) קוראים פ' שמיני בשבת הא' לאחר

חג הפסח שאז לומדים פרק א' דאבות.

(**) ראה לקוית שרשי מח, ג שפולגתת הלל
ושמאי הוא כהפולגתת דחסד ואמת (שמור הנ"ל)
כמדרי' משה ואהרן.

(***) ועפ"י יובן מה שהקדים באבות שם דברי

חילוק פון קדשי דורות און קדשי שעה:
די זעלבע קדושה וואס איז דא, בשעה'
(זו), אין דעם זעלבן אופן דארף זיין די
קדושה ל"דורות".

מצד בחי' חסד אבער, מדריגת אהרן,
וואס זיין ענין איז געווען, אוהב שלום
ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן
לתורה³⁸, ער האט זיך איבערגעגעבן
צו אידן ביז צו אזעלכע וואס זיינען אין
סוג פון "בריות" און זיי משפיע געווען
יעדן לויט זיין דרגא ומצב³⁹ — דער-
פאר האט ער געזען אז ס'איז דא א
חילוק צווישן, קדשי שעה' און, קדשי
דורות': מצד המקבלים, די וואס דארפן
אנקומען צום (חסד, צום) קרבן וקדשים
קען מען ניט מאנען אז די קדושה זאל
זיין אין דעם זעלבן אופן ותוקף אין אלע
שינויי דרגות און זמנים.

ח. דער ענין הנ"ל איז מתאים צו
דעם וואס מדריגת משה איז, שושבינא
דמלכא' און אהרן —, שושבינא דמטר-
ניתא³⁴:

מצד משה שושבינא דמלכא, (הת-
עסקות — במלכא) וגדרי', וואס
איז ממשיך אלקות אין אידן מלמעלה
למטה³⁵, ווערט דער אור נמשך למטה
אזוי ווי ער איז למעלה (אין אצילות) אז
חילוקים — און אזוי איז געווען אופן

32) מאמר הלל — אבות פ"א מ"ב. וראה לקמן
הערה 37.

33) אלא שצ"ל, ומקרבן לתורה, וכמדובר כמ"ס
(ראה לקריש ח"א ע' 100. ח"ב ע' 316. לקמן ס"ע 220
ואילך, ובכ"מ) דלא שקרב והוריד את התורה אל
(ולפי רוח) הבריות חזי, כ"א צ"ל מקרב ומעלה את
הבריות לתורה כמו שהיא — ומצד שעבודתו לקרב
ולהעלות את הבריות, צ"ל התלבשות במצבם הם,
ומצד הבריות ישנו ענין השינויים.

34) זח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ).
נג, ב. ערה, ב.

35) לקרית במדבר ב, ד ואילך. הנחות הר"ס ע'
קיד: ובכ"מ.

אלקות וואס עס איז דא און מאיר אין דעם נברא.

[ועד"ז איז דער ביאור אין דעם וואס עס רעדט זיך במ"א⁴² אז „מאדך“ — מאד שלך, דער בלי גבול של האדם, איז מעורר און ממשיך דעם „מאד“ שלמעלה, דעם בליג האמיתי. כאטש אז „מאד שלך“ איז בלויז העכער פון דעם גבול פון דעם מענטשנס עבודה, אבער מצ"ע איז דאס אן עבודה (אהבה) מוגבלת; און לגבי איינעם וואס האלט בא א העכערער עבודה איז דאס טאקע אן אהבה מוגבלת ממש — אבער ווי באַלד אז דער ענין הבלי גבול איז בלויז אין אלקות, משא"כ נבראים וואס זיינען בעצם מוגבלים קען ביי זיי ניט זיין (מצ"ע) א תנועה פון בליג — איז דער פאר, בשעת ס'איז דא ביי א נברא א תנועה (אן עבודה) וואס איז העכער פון זיין מדידה והגבלה, איז דאס פארבונדן און נעמט זיך פון אויבערשטן וואס ער איז בליג האמיתי. און מהאי טעמא איז דער „מאדך“, מאד שלך, א מעין פון בליג האמיתי און איז מעורר דער מאד שלמעלה].

י"ד. ועפ"ז איז אויך מובן בנדר"ד: דער חילוק (העבודה און) קדושה פון „שעה“ און „דורות“ איז דאס אן עבודה בשלימות ובאמיתות, פון דעם אמת הוי ווי ער איז מאיר אין דעם מצב ומדריגה פון דעם אידן ווי ער איז באותה שעה.

דאס איז אַלץ ווי דער אמת ה' איז „לעולם“ ובעולם — מאיר אין נבראים, אבער מדריגת משה איז דער אמת ה' פון אצילות⁴³, וואס איז העכער פון

דער ביאור בזה: וועגן עבודת הבינונים, זאגט ער אין תניא⁴⁴, אז די אהבה זייערע איז „לגבי מדרגת הבינונים נקראת עבודה תמה באמת לאמיתו שלהם איש איש כפי מדרגתו במדרגת הבינונים“, כאטש אז „לגבי מדרגת הצדיקים עובדי ה' באמת לאמיתו אין כחי אהבה זו נקראת בשם עבודת אמת כלל מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה וכתוב⁴⁵ שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר“:

דער ענין פון אמת (בתכלית) איז דא בלויז אין אלקות, וכמ"ש⁴⁶ „והוי אלקים אמת“, איז וועלט מצ"ע קען ניט זיין קיין ענין פון אמת, היות אז אַלע עניני העולם זיינען נבראים הווים ונפסדים; און אז מ'זעט אמת אין נבראים — הגם אז די אמת'דיקייט פון דער תנועה איז נאָר לגבי דער מדריגה און ניט לגבי א העכערער מדריגה (ע"ד הנ"ל בתניא) — מוז מען זאגן אז דאס איז מצד „ואמת הוי לעולם“⁴⁷ — דעם אמת פון

שמאי שהי מבחי הגבורות שגם הוא יאמר, והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, אף שמצ"ע ידחפו באמת הבניך (שבת שם).

וראה לקמן ע' 347 ואילך ביאור משנה זו. ושם ע' 354 הערה 59.

(38) פ"ג (י"ט, א).

(39) משלי י"ב, יט.

(40) ירמ' י, י.

(41) ראה גם לקוטי מסעי שם, א. ביאורו להצ"ע ע' רמ. ועוד.

הלל לשמאי דלא כמו שחשב ל"י בכל מקום שמאי מקמי הלל (תנוד"ה שנים — חגיגה טז, סע"א. ולהעיר שעד"ז הוא גם בב"ש וביה עצמם — עירובין יג, ב) (נאף שהלל נשיא ושמאי אב"ד, ובהמשניות שלפניו בהפרק מקדים הנש"א לפני האב"ד — הרי גם במשנה חגיגה שם כ"ה. ובמקום שמקדים הלל לשמאי צריך טעם — ראה תויר"ט עדויות פ"א מ"ג) —

כי דברי שמאי הם דוקא לאחרי ומצד מאמר הלל שלפניו. הוי מתלמידיו כו', ככפנים ההערה.

(42) תרי"א, לט, ד. שרש מצות התפלה פט"ו. ד"ה לרוקע פ"א (דומ"צ קס, ב).

(43) ע"ד האמת שבעבודת הצדיקים (שבתניא שם).

(דעם אמת ה' ווי עס איז מאיר אין) נבראים. און דעריבער איז בא אים מצ"ע ניט געווען דער חילוק פון קדשי שעה און קדשי דורות.

יא. פון דעם אבער וואס, וישמע משה וייטב בעיניו איז מובן, אז דורך אהרן האט זיך אויפגעטאן אז אויך מצד בחי משה, מדת האמת פון אצילות, איז א חילוק צווישן, קדשי שעה און, קדשי דורות.

איז דער ביאור אין דעם: ס'איז ידוע אז דער תכלית ופנימיות הכוונה פון עולם האצילות איז צוליב דער עבודה וגילוי אלקות אין נבראים למטה. ד.ה. אין אצילות איז דא צוויי ענינים: אצילות מצד עצמה, וואס איז העכער פון נבראים: מצד איר כוונה, וואס עס הערט זיך ווי זי איז בשביל עולם העשי.

און דאס איז די צוויי ענינים אין משה: משה (מדת אמת דאצילות) מצ"ע העכער פון די חילוקים פון (אמת פון) נבראים: אהרן אבער מצד היותו שושבינא דמטרוניא, כנס"י — ביז, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה — תורת משה האט מגלה געווען די כוונה (וואס איז פארבונדן מיט'ן מטה ותחתון, וואס זי איז די כוונה) פנימית פון דעם אמת פון אצילות, אז ענינה איז צוליב דעם גילוי אין נבראים למטה. ועיי' וישמע משה וייטב בעיניו — דאס איז געווארן ענינו של משה (בחי אצילות) בגילוי.⁴⁵

יב. די הוראה פון דעם בעבודת כא"א: בשעת עס רעדט זיך וועגן זיין אייגענע עבודה דארף בא אים זיין עבודת ה' אן שינויים, אזוי ווי, אני ה' לא שנית, אזוי דארף אויך זיין בא, ואתם בני יעקב.⁴⁶ אבער בשעת עס קומט צו טאן מיט א צווייטן אידן, ביז אויך מיט, בריות דארף ער זיך אריינ-טאן אין יענעם מעמד ומצב און וויסן אז לא כל הזמנים שווים, ער קען ניט אנהייבן זיין טאן און העלפען דעם זולת ועל אחת כו"כ —, בריות מיט דעם פאדערן און דריקען און מאַנען ביי דעם צווייטן אז ער זאל שטענדיק זיין אין דער זעלבער מדרי' הקדושה ווי אין זמני רצון וכיו"ב.

און בשעת ער טוט מיט אנדערע אידן ביז אויך מיט אזוינע וואס זיינען, בריות בעלמא,⁴⁷ באופן אז ער איז זיך מתלבש אין זייער מעמד ומצב, דעמאלט פועלט ער ס'עס אז אויך בא זיי זאל דערהערט ווערן דער, אמת ה' לעולם, די בחי' פון, אני ה' לא שנית⁴⁸ און דאס פועלט אויך די, שלימות אין דער בחי' אמת וואס איז בא אים,

בשעת, חסד⁴⁹ ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו⁵⁰, און עס פירט זיך אויס דער, נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים⁵¹.

(משיחת ש"פ שמיני תשכ"ט)

46 מלאכי ג, ו. והכתוב בתמי' איך לא כליתם ?!

(תוי"א סז, א. לקרית ר"ה סא, ד.)

47 ראה תניא פליב.

48 ראה לקרית מסעי שם, ב.

49 תהלים פה, יא.

50 הנעשה ע"י יחוד חסד ואמת — דמשה

ואהרן (שמור' שם) — וראה אוה"ת תצוה ע'

איתקפב. שמע"צ ריש ע' איתשצח.

51 תניא פליז.

44 ראה פרדס שער ד' פ"ה בביאור מאמר הת"ז אנת הוא דאמיקת. המשך תער"ב פקכ"ט (וש"ג). ד"ה ויסעו מרפידים תשי"ג (פ"ה) ואילך.

45 להעיר מלקו"ש ח"ד ע' 1335 אשר חיבת היום שמורה על העדר השינוי נאמרה בפסוק, וידעת' דוקא, בו מדובר בהיחוד מלמטה למעלה ולא בפסוק, אתה הראת' שבו מבואר יחוד הוי' ואלקים מלמעלה למטה, עיי"ש.

שמיני ז

גיחון" (וואס שטייט פאר „על גחונך תלך") טייטשט רש"י: „גיחון — שהי' הולך והומה והמייטו גדולה מאד כמו וכי יגח⁵ שמנגח והולך והומה; און עד"ז קען מען טייטשן: „על גחונך תלך"; וויבאלד א נחש קריכט אויף דער ערד (ווי רש"י זאגט „רגלים היו לו ונקצצו"), ווערט זיין הליכה אנגערופן „על גחונך" — (בלשון האבן עזרא⁶) „בעבור הרוח שיגח ממנו" ד.ה. רש"י פארלאזט זיך אויף זיין פירוש אין פריערדיקן פסוק — „גיחון".⁷

(ב) „גחון" מיינט — מעיים, ווי דער תרגום טייטשט „על גחונך תלך" — על מעך תיזיל" [אדער „חזה" — כפירוש האבן עזרא⁸]; און רש"י דארף עס ניט מפרש זיין ווארום דאס איז א ווארט אין לשון-קודש וואס דער תלמיד ווייס זיין פירוש [פונקט ווי ער ווייס דעם טייטש פון „מעיים" (אדער פון „חזה")⁹].

אבער לפי זה איז שווער לאידך גיסא: וואס איז רש"י'ס הכרח אז דא איז דער פירוש פון „הולך על גחון" ניט ווי בא על גחונך תלך — ווי דער ראב"ע דא איז מפרש — [ניט „הולך והומה כו", אדער (כפירוש התרגום) (אויך דא)

א. „כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים וגו'"] — איז רש"י מעתיק (אין ערשטן דיבור המתחיל) „הולך על גחון" און איז מפרש: „זה נחש ולשון גחון שחיי" שהולך שח ונופל על מעיו".

פארוואס רש"י טייטשט „הולך על גחון — זה נחש", איז מובן אין פשטות: דער איינציקער ארט אין תורה וואו מגעפינט אן ענלעכן לשון (בני שרצים) איז ביים נחש (אין פ' בראשית¹⁰), וואו עס שטייט „על גחונך תלך". איז דערפון מוכח, אז אויך „הולך על גחון" מיינט — נחש¹¹.

מ'דארף אבער פארשטיין דעם סיום פון פרש"י — „ולשון גחון שחיי" שהולך שח ונופל על מעיו": ווי געזאגט, שטייט שוין אין פ' בראשית „על גחונך תלך", אבער דארטן איז רש"י ניט מפרש וואס איז „לשון גחון" (נאר אז „רגלים היו לו ונקצצו") — איז ניט מובן: רש"י האט דאך געדארפט מפרש זיין דעם טייטש פון „גחון" דעם ערשטן מאל ווען עס שטייט אין חומש, און ניט פארלאזן זיך אויף זיין פירוש אין פ' שמיני?¹²

ב. לכאורה וואלט מען געקענט ענטפערן, אז רש"י איז ניט מפרש (אין פ' בראשית) „על גחונך תלך", ווייל דער טייטש פון „גחון" איז מובן מאליו — און אויף איינעם פון צוויי אופנים:

(א) אויפן פסוק¹³, ושם הנהר השני

(5) משפטים כא, כח.

(6) בראשית ג, יד.

(7) ואף שהראב"ע שם כ' „זה דרך דרש" — הוא לשיטתו דגם „ביגיוח" כתב כן, אבל רש"י מפרש כן שם סתם — בלי להוסיף שזהו דרש.

(8) ועד"ז בתיב"ע שם. ת"י שם (הובא בערוך ע' שחף). ועד"ז בתיב"א תיב"ע ות"י כאן.

(9) אבל דוחק הוא — שהרי תיבה זו בלתי רגילה. ובפרט שגם מפרשי התורה שקיט' בפירושה.

(1) פרשתנו יא, מב.

(2) ג, יד.

(3) ראה גם ראב"ע כאן.

(4) בראשית ב, יג.